

7. TOPLUMSAL YAPI ARAŞTIRMALARI ATÖLYESİ

ÇOCUK VE TOPLUM

22 Mayıs 2024

ÖZET VE BİLDİRİ KİTAPÇIĞI

TOPLUMSAL YAPI
ARAŞTIRMALARI PROGRAMI

TOPLUMSAL YAPI ARAŞTIRMALARI PROGRAMI (TYAP)

Türkiye'nin toplumsal yapısı hızlı ve daimi bir değişim ve farklılaşma süreci içerisinde. Bu değişim sürecinin anlaşılması ve açıklanması için kapsamlı ve sürekliliği olan araŐtırmalara ve yeni perspektiflere ihtiyaç bulunmaktadır. Toplumsal Yapı Araştırmaları Programı kapsamında toplumsal değişim, tabakalaşma ve hareketlilik alanlarında araştırmalar yapılmakta, etkinlikler gerçekleştirilmekte ve yayınlar üretilmektedir.

Programın temel amacı, Türkiye'deki toplumsal değişimin anlaşılabilmesi ve nitelikli olarak değerlendirilebilmesi için alandaki kuram ve perspektifler değerlendirilerek bilgi birikiminin ortaya konulması, değişim dinamiklerinin çözümlenmesi ve kavramsallaştırılarak sosyal bilim çalışmalarına temel sağlanmasıdır. Bu kapsamda toplumsal yapı ve toplumsal değişim ile ilgili ortaya konan temel teorik yaklaşımlar ve ampirik çalışmaların değerlendirilmesi, toplumsal yapının tahlil edilmesini sağlayacak model ile teorik bütünlüğü olan, pratik ve kolay uygulanabilir analiz araçlarının geliştirilmesi, Türkiye toplumsal yapısının, bileşenlerinin, hareketliliği sağlayan dinamiklerin çözümlenmesine ve tartışılmasına katkı sağlayacak akademik toplantıların düzenlenmesi ve yayınların literatüre kazandırılması hedeflenmektedir.

TYAP 7: “ÇOCUK VE TOPLUM” ATÖLYE PROGRAMI

22 Mayıs, İstanbul Medeniyet Üniversitesi

Kayıt: 11.30-11.50

Açılış: 11.50-12.00

I. Oturum: Çocuk Eğitimi ve Araştırmaları

Oturum Başkanı: Prof. Dr. Uğur Zeynep Güven Çetin
12.00 - 13.00

Kent Çocukları, Oyun ve Oyun Evleri

Doç. Dr. Özlem Aydoğmuş Ördem, Çukurova Üniversitesi
Dilara Gündoğdu, Çukurova Üniversitesi Lisans Öğrencisi
Buse Canatar, Çukurova Üniversitesi Lisans Öğrencisi

Türkiye'de Erken Çocukluk Eğitimi ve Bakımı Sektörünün Karma Ekonomisi

Ayşe Meryem Gürpınar, Boğaziçi Üniversitesi Doktora Öğrencisi

Çocuk Başarısı Göstergelerine Sosyolojik Bakmak

Prof. Dr. Mahmut Hakkı Akın, İstanbul Medeniyet Üniversitesi

Çocuklar Arasındaki Zorbalığı Veriler Üzerinden Okumak: Türkiye Çocuk Araştırması Örneği

Ebru Aracı, İstanbul Medeniyet Üniversitesi Doktora Öğrencisi

Soru- Cevap: 13.00-13.30

TYAP 7: “ÇOCUK VE TOPLUM” ATÖLYE PROGRAMI

II. Oturum: Çocuk, Mekan ve Kimlik

Oturum Başkanı: Doç. Dr. Cenk Beyaz

14.00 - 15.00

Savaşta Çocukluğun Yokoluşu: Gazze’de Çocukluk Deneyimlerinin Temsili

Dr. Öğr. Üyesi Muhammet Sinan Karabıyık, Giresun Üniversitesi

Çocuk-ergenlik Döneminde Mekan Algısı ve Kentsel İmge

Öğr. Gör. Dicle Zeycan, Işık Üniversitesi

Prof. Dr. Hatice Ayataç, İstanbul Teknik Üniversitesi

LGBT Aktivizminin Çocuk Düşmanlığı Bağlamında Okunması: Berlin-Brandenburg Eyaletleri, Cinsel Eğitim Ders Materyalleri’nde LGBT Aktivizmi

Arş. Gör. Nesibe Zeynep Arslanoğlu, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi

Modern Toplumsal Yapının Oluşumunda Çocuk Cinselliğinin İnşası ve Çözülüşü: Modernite ve Postmodernite Ekseninde Karşılaştırmalı Bir Analiz

Fatma Betül Hoşcan, Uludağ Üniversitesi Doktora Öğrencisi

Soru-Cevap: 15.00- 15.30

I. Oturum: Çocuk Eğitimi ve Araştırmaları

Kent Çocukları, Oyun ve Oyun Evleri

Doç. Dr. Özlem Aydoğmuş Ördem, Çukurova Üniversitesi
Dilara Gündoğdu, Çukurova Üniversitesi Lisans Öğrencisi
Buse Canatar, Çukurova Üniversitesi Lisans Öğrencisi

İnsanın gelişim sürecinde bebeklikten ergenliğe kadar olan dönem, çocukluk evresi olarak adlandırılmaktadır. Bu evre, bireyin temel kimlik oluşumunu önemli ölçüde etkileyen kritik bir süreçtir. Çocukların oyun oynama, serbest zamanlarını değerlendirme ve yaşlarına uygun eğlencelere katılma hakları, sağlıklı büyüme ve gelişme açısından hayati öneme sahiptir. Bu bağlamda, çocuğun "fiziksel gelişimi", "psikomotor gelişimi", "dil gelişimi", "duyusal algılama ve zihinsel gelişimi" ve "duygusal gelişimi", çocukluk döneminde gerçekleştirdiği etkinliklerle doğrudan ilişkilidir. Türkiye'de kentleşmenin hızla artması, çocukların kendini ifade edebileceği bu tür etkinliklerle oyun ihtiyaçlarını karşılama biçimlerinin hızla değişmesine yol açmaktadır. Oyun alanlarının yetersizliği, mevcut oyun alanlarının güvenlik sorunları ve ekonomik zorunluluklar nedeniyle iş yaşamına katılmak zorunda olan ebeveynlerin çocuklarıyla yeterli düzeyde vakit geçirememesi gibi faktörler, çocuğun oyun alanlarında bulunamamasına neden olmaktadır. Bu değişim ve zorunluluklar sonucunda, çocukları benzer yaş gruplarında bir araya getirmeyi amaçlayan "Oyun Evleri" girişimi, kent yaşamında yerini almıştır. Çalışmalar, kent yaşamındaki çocukların etkinlik alanlarının yetersizliğinden kaynaklanarak ortaya çıkan Oyun Evlerinin değerlendirilmesine dair çalışmaların sayısı artış gösterse de bu alanda değişim yaratmak ve kuramsallaşması için yeterli seviyeye ulaşmasının zaman alacağını göstermektedir. Bu araştırmanın amacı, kent yaşamında çocuklara ayrılan etkinlik alanlarından biri olan Oyun Evlerinin, çocukların zihinsel, psikolojik, fiziksel ve sosyal gelişimini desteklemede yetersiz kaldığının gözlemlenmesi ve bu problemin tümevarımsal içerik analizine göre tematik olarak değerlendirilmesidir. Bu araştırmada, nitel araştırma desenlerinden odak grup ve katılımcı gözlem araştırma teknikleri kullanılarak Oyun Evlerinin değerlendirmesi yapılacaktır.

I. Oturum: Çocuk Eğitimi ve Araştırmaları

Türkiye'de Erken Çocukluk Eğitimi ve Bakımı Sektörünün Karma Ekonomisi

Ayşe Meryem Gürpınar, Boğaziçi Üniversitesi Doktora Öğrencisi

Türkiye'de erken çocukluk eğitim ve bakım (EÇEB) hizmetleri, Milli Eğitim Bakanlığı veya Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'na, bir yerel yönetime veya Diyanet İşleri Başkanlığı'na bağlı kamu ve özel kurumsal aktörlerin yer aldığı karma bir ekonomide sunulmaktadır. Sunulan hizmet, okulların fiziksel koşulları, eğitimin yöntemi, içeriği ve kalitesi ile bakım saatleri açısından farklılık göstermektedir. Öte yandan, ailelerin talepleri de sosyoekonomik, kültürel ve ideolojik arka planlarına bağlı olarak farklılaşmaktadır. Bu çalışma, farklı sosyoekonomik, kültürel ve ideolojik bağlamlara sahip olan Türkiye'de EÇEB hizmetlerinin karma bir ekonomi içinde nasıl sağlandığını ve bu yöntemin toplumsal çeşitlilik ve evrensel hak temelli eğitim ihtiyaçlarını karşılamadaki etkinliğini araştırmayı amaçlamaktadır. Bu araştırma, İstanbul'daki özel ve kamu okullarında öğretmen, yönetici veya veli olan 26 katılımcıyla, yarı yapılandırılmış derinlemesine görüşmeler ve gözlemlerle yürütölmüş bir nitel analiz çalışmasıdır. Veriler, MAXQDA yazılımı kullanılarak tematik olarak analiz edilmiştir. Veriler, EÇEB sektörünün tek düze olmayan kurumsal yapısının toplumsal çeşitliliğin (dini eğitim gibi) belirli ihtiyaçlarını karşıladığını, ancak aynı zamanda çocuk bakım hizmetlerinin herkes için erişilebilirliği, karşılanabilirliği ve kalitesi açısından eşitsizlikler ürettiğini göstermiştir. Devlet anaokulları, çalışma saatleri, yaş aralığı, fiziksel şartlar, eğitim kalitesi gibi alanlarda yetersiz kalmaktadır. İBB, sınırlı sayıda merkeziyle 3 yaş grubu için tam zamanlı bakım veren tek devlet kurumudur. ASHB'ye bağlı 0-6 yaş arası kreşler özel okullardır ve herkes için uygun fiyatlı değildir. MEB müfredatının uygulanması öğretmen inisiyatifi, veli talebi ve okulların ideolojisi/eğitim felsefesi gibi çeşitli faktörlerden etkilenmektedir. Okul öncesi din eğitimi talebi bazı özel okullarda ve DİB'e bağlı 4-6 yaş Kur'an kurslarında karşılanmakta, ancak Kur'an kurslarında okul öncesi öğretmenleri istihdam edilmemektedir. Tüm okul türlerinde eğitim kalitesinin en çok öğretmenin inisiyatifine bağlı olduğu gözlemlenmiştir. Düzenli eğitim, vizyon desteği ve öğretmenlerin denetlenmesi, EÇEB'in genel kalitesini artırmak için çok önemli görünmektedir.

I. Oturum: Çocuk Eğitimi ve Araştırmaları

Çocuk Başarısı Göstergelerine Sosyolojik Bakmak

Prof. Dr. Mahmut Hakkı Akın, İstanbul Medeniyet Üniversitesi

İnsanların başarı konusundaki anlayışları ve pratikleri tarihe ve topluma göre değişiklik göstermiştir. Bu değişim dolayısıyla başarıya yüklenen anlam ve başarının sunumu da değişmiştir. Modernleşme ve kitle toplumunun oluşumu, rekabetçi yapısı dolayısıyla başarının özellikle öne çıkarıldığı bir yapının oluşmasına sebep olmuştur. Eğitim, ekonomi, siyaset temel kurumları başta olmak üzere toplumsal hiyerarşi ve güç ilişkileri çoğunlukla başarıya referansla açıklanmıştır. Başarı, çocukluktan gençliğe sosyalleşmenin hedefleri arasında temel bir unsur haline gelmiştir. Böylece özellikle çocukluk döneminde eğitim ve okul başarısı, geleceği bir perspektif üzerinden büyük önem kazanmıştır. Başarı, okul içi rekabet, başarılı öğrencilerin bir arada eğitim aldıkları kurumsal okulları kazanmak, özel dersler, öğretmenlik ve arkadaşlık vb. pek çok karmaşık toplumsal ilişkinin odaklandığı bir hedef kavram olarak öne çıkmıştır. Sosyoloji literatürü göz önünde bulundurulduğunda bu konuda özellikle eğitim sosyolojisi alanında önemli çalışmalar yapıldığı dikkat çekmektedir. Görece daha yeni bir alan olan çocukluk sosyolojisinde başarı odaklı çocukluğun toplumsal üretimi önemli bir konudur. Bu bildiride konunun Türk toplumu sınırlarındaki karşılığı üzerinde durulacaktır. Öncelikle başarı kavramının toplumsal karşılığı tespit edilmeye çalışılacaktır. Diğer taraftan Türkiye’de ve dünyada yapılan bazı araştırmaların nicel verileri ve göstergeleri değerlendirilecektir. Ayrıca Türkiye Çocuk Araştırması mikro verileri odağında okul başarısı göstergeleri üzerinden analizler yapılacaktır. Genel olarak farklı göstergelerden toplumsal gerçeğin değişen süre giden ya da değişen yönelimleri açıklanmaya çalışılacaktır.

I. Oturum: Çocuk Eğitimi ve Araştırmaları

Çocuklar Arasındaki Zorbalığı Veriler Üzerinden Okumak: Türkiye Çocuk Araştırması Örneği

Ebru Aracı, İstanbul Medeniyet Üniversitesi Doktora Öğrencisi

Zorbalık her toplumda, her kültürde, her yaş grubunda karşımıza çıkan evrensel bir sorundur. Fiziksel, sözel, ilişkisel, siber gibi farklı türleri bulunan zorbalığa maruz kalan kitlelerin çoğunluğunu çocuklar oluşturmaktadır. Çocuklar okulda, okul dışında, oyun alanlarında, sosyal alanlarda, internet ortamında, yetişkinlerin gözetiminin olmadığı yerlerde, gündelik hayatın her alanında zorbalığa uğrayabilirler. Okul çağındaki çocukların akran zorbalığı ile karşı kaşıya kalması, zorbalığı yapan, zorbalığa maruz kalan, hem zorbalık yapan hem zorbalığa maruz kalan ve sessiz kalarak izleyen öğrenciler olmak üzere farklı rolleri de beraberinde getirmektedir.

Zorbalık konusu farklı çalışmalarda yer edinmeye başlamıştır. Bu çalışmaların arasında 2022 yılında Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) ile Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından gerçekleştirilen “Türkiye Çocuk Araştırması” yer almaktadır. Farklı konu başlıklarına yer verilen çalışmada, 6-17 yaş grubundaki çocukların uğradığı zorbalık türlerine ve oranlarına da yer verilmiştir. Zorbalık konusu, çocukların birbirinden etkilenmesi, güç göstergesi, güçsüz olanı ezme ya da yaşanan zorluklar karşısında oluşturulan bir savunma mekanizması halinde büyüyerek devam etmektedir. Bu sebeple çalışmada, öğrencilerin evden sonra en çok sosyalleştiği ve bilgi aktarımının devam ettiği okulda yaşanan zorbalık türleri “Türkiye Çocuk Araştırması” verileri kullanılarak aktarılmıştır.

Bu veriler ışığında, 6-17 yaş aralığındaki öğrencilerin eşyalarının başkası tarafından alınması, fiziksel şiddet uygulanması, asılsız suçlamaların yapılması, tehdit edilmesi, dalga geçilmesi gibi zorbalık türlerinden en çok maruz kaldığı zorbalık türünün sözel zorbalık olarak adlandırılan “dalga geçme” olduğu ortaya çıkmıştır. Yaş grubunun küçük yaş aralığında yer alan çocukların büyük yaş aralığında yer alan çocuklara göre daha yüksek oranda zorbalığa maruz kaldığı görülmüştür. İşlevsel zorluk (görme, duyma, yürüme, öğrenme, kaygı, depresyon vb.) yaşayan çocuklar, işlevsel zorluğu olmayan çocuklardan çok daha yüksek oranlarda zorbalığa uğramaktadır. Zorbalığın sosyo-ekonomik statü bağlamında değişimine bakıldığında da yüksek gelir grubunda olanların zorbalığa maruz tespit edilmiştir.

II. Oturum: Çocuk, Mekan ve Kimlik

Savaşta Çocukluğun Yokoluşu: Gazze’de Çocukluk Deneyimlerinin Temsili ***Dr. Öğr. Üyesi Muhammet Sinan Karabıyık, Giresun Üniversitesi***

Modern çocukluk görüşü, matbaanın keşfinden okullaşmanın artmasına, reformist hareketlerden burjuvazinin güç kazanıp yeni bir yaşam stili geliştirmesine ve en nihayetinde Fransız Devrimi'nin cumhuriyetçi pedagojisine varıncaya dek bireysellikleri içeren ayırt edici orta sınıf özelliklerin hâkim olduğu kültürel bir inşadır. Postman Çocukluğun Yokoluşu isimli kitabında matbaa ile birlikte başlayan enformasyon çağında çocuklar ile yetişkinlerin farklılaştığını ileri sürmektedir. Ona göre matbaanın ortaya çıkışından önce çocuklarla yetişkinler arasında derin bir farklılaşma yoktu; yetişkinlerle çocuklar arasındaki bu derin farklılaşma matbaanın gelişmesi ve yaygınlaşmasıyla ortaya çıkmıştır. Öyle ki, sözlü kültürden yazılı kültüre geçişte çocuklar yetişkinlerin okuyabildiklerini okuyamamaktadırlar ve yetişkin dünyasındaki farklılaşmalar derinleşmiştir. Yetişkinlerle çocuklar arasındaki bu farklılaşmalar bir çocukluk fikrinin doğmasına zemin hazırlamıştır. Norbert Elias uygarlaşma sürecinde yetişkinlerin cinsel güdülerinin sıkı bir denetime tabi olduğunu, modernleşmeyle birlikte yetişkinlerin cinsel yaşamlarının çocuklardan yalıtılmaya başladığını ifade etmektedir. Postman ise Romalılar döneminde yetişkinlerin cinsellik ya da müstehcen içerikli şeyleri çocuklardan uzat tutmaya çalıştıklarını ifade ederken; Roma İmparatorluğunun çökmesiyle birlikte Ortaçağ'a girilen süreçte tüm bu çocukluk fikrinin yok olduğuna işaret etmektedir. Öte yandan Postman ise çocukluğun yok oluş serüvenini ders kitaplarındaki çocuklarla ilgili anlatılarda göz ardı edilen dört yok oluş üzerinden analiz etmektedir. Ona göre çocukluğun yok oluş süreci tarih anlatısında şu dört unsurun göz ardı edilmesiyle başlamıştır: Okur-yazarlık, eğitim, ayıp ve bunun sonucu olarak da çocukluğun yitişi. Savaşlar toplumsal hayatı ve ilişkileri derinden etkilemenin ötesinde toplumun yok edilmesine ilişkin bir tehdit olarak değerlendirilebilir. İsrail'in Filistin topraklarındaki uzun yıllar süren işgal ve zorla yerinden etme politikalarının Filistin toplumu açısından bir tehdit ihtiva etmektedir. Çocukluk sosyolojisi çalışmalarının büyük ölçüde batı dışı toplumları göz ardı ettiğini söylemek mümkündür. Bu çalışmada Filistin-İsrail Savaşında Filistinli çocukların çocukluk temsillerini nitel araştırma yöntemi ve söylem analizi tekniğiyle çeşitli görsel materyaller üzerinden anlamayı içermektedir.

II. Oturum: Çocuk, Mekan ve Kimlik

Çocuk-ergenlik Döneminde Mekan Algısı ve Kentsel İmge

Öğr. Gör. Dicle Zeycan, Işık Üniversitesi

Prof. Dr. Hatice Ayataç, İstanbul Teknik Üniversitesi

Birleşmiş Milletler (2023) verilerine göre dünya nüfusunun ¼'ünü 0-14 yaş arasındaki çocuklar oluşturmaktadır. Çocuklar, geleceğin kentlileri olarak toplumun en özel grupları arasında yer almaktadır, ancak bu gerçeğin aksine kentin kullanımı konusunda yeteri imkana ve söz hakkına sahip değildirler. 1996 yılında İstanbul'da düzenlenen Habitat II konferansı kapsamında UNICEF tarafından hazırlanan çalışmada Çocuk Hakları tanımlanmış ve hızla kentleşen dünyada bu hedeflere ulaşmak için atılması gereken adımlar belirlenmiştir. 12 başlıktan oluşan listede çocuk dostu kentlerin sağlaması gereken olanaklar yer almış ve "çocukların kent içerisinde özgürce hareket edebilmeleri" sahip oldukları en önemli haklardan biri olarak bu listede çocuk-kent ilişkisinin önemine dikkat çeken bir başlık olmuştur. Dr. Louise Chawla'nın Growing Up in an Urbanising World kitabı ve Haife Alarasi, Javier Martinez ve Sherif Amer'in "Children's perception of their city centre: a qualitative GIS methodological investigation in a Dutch city" başlıklı makaleleri üzerinden yapılan inceleme sonucunda çocukların kentsel çevreyi algılamaya ve buna göre kent imgesi oluşturma biçimlerinin yetişkinlerden oldukça farklı olduğu anlaşılmıştır. 10-15 yaş arasındaki çocukların, ebeveynleri olmadan bağımsız olarak kullanabildikleri kentsel mekanları çizerek betimleme ve anlatma eğiliminde olduğu görülmüştür. Bunun beraberinde verilen yaş aralığındaki çocukların mekanlara gerçek fonksiyonlarından bağımsız yeni bir fonksiyon/anlam yükledikleri anlaşılmıştır. Çocuklar çoğunlukla rutin aktivitelerini ve vakitlerinin önemli bir kısmını geçirdikleri evlerini merkeze koyarak mahallelerini tanımlamıştır. Bunun beraberinde yeşil alanlara kolay ulaşım konusu neredeyse tüm çocukların dikkat çektiği bir konu olmuştur. Son olarak, belirtilen yaş aralığındaki çocuklar için akranları ile beraber vakit geçirdikleri mekanların kendi kent imgeleri için önemli bir yere sahip olduğu görülmüştür. Bu bağlamda, pandemi ve deprem sonrası yaşanacak muğlak süreç dikkate alınarak, bu dönemin sıkıntılarının potansiyellerini ve dinamiklerini keşfederek, sonraki dönemi çocukların kent ve kentsel mekanlardaki geleceği için bir fırsata dönüştürmek mümkün müdür? Bu sorunun cevabı olarak, kentsel kamusal alanların %30'unu oluşturan sokakların, pandemi ve deprem sonrasında yaşanacak kentsel değişimler/düzenlemeler sırasında çocuk-dostu bir kent anlayışıyla nasıl bir katkı sunacağı bu çalışmanın konusunu oluşturacaktır. Sokakların özellikle seçilmesinde, kent içerisinde bir yerden bir yere ulaşımın temel elemanı olması ve çocukların kentsel imge oluşumlarında dikkat çeken bir eleman olması etkili olmuştur. Bu çalışmada, çocuk-dostu kentlerin sağlaması gereken olanaklar göz önünde bulundurularak, pandemi ve deprem sonrası, çocuklar için kentlerdeki kamusal alan kullanımına yönelik geliştirilecek potansiyellerin ortaya çıkarılması hedeflenmektedir.

II. Oturum: Çocuk, Mekan ve Kimlik

LGBT Aktivizminin Çocuk Düşmanlığı Bağlamında Okunması. Berlin-Brandenburg Eyaletleri, Cinsel Eğitim Ders Materyalleri'nde LGBT Aktivizmi.

Arş. Gör. Nesibe Zeynep Arslanoğlu, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi

Çocuk düşmanlığı; çocukluğun aileden, eğitimden ve kadından ayrı; müstakil bir sosyal kategori olarak değerlendirildiğini gösteren nevezuhur kavramlardan biridir. Cinsiyetçilik, ırkçılık ve antisemitizm olmak üzere üç formu bulunur ve ulus devletler tarafından gizli bir şekilde de olsa benimsendiği, konjonktürel şartların devletleri buna mecbur ettiği iddia edilir (Young-Bruehl, 2021). LGBT aktivizmi, İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin dini ve manevi temellerinden koparılmasından sonra, quir teorisinin de entelektüel desteğiyle farklı ülkelerde birçok politik ve hukuki kazanım elde eder (Butler, 2019; Foucault, 2023; Taburoğlu, 2013). Yapılan ön araştırmalar bu aktivizmin işgalci, ajite edici, yanıltıcı ve dayatmacı olmak üzere dört özelliği olduğunu gösterir. İşgalci/yayılmacı politikalarla formel ve informal eğitime dahil olmaya çalışması (Bazzul & Sykes, 2011; Bittner, 2011; Gamal, 2020; Hawkins, 2012; Hickman, 2012; Martino & Cumming-Potvin, 2016; Schmidt, 2016; Smestad, 2018); bu aktivizme karşı olan ebeveynleri özellikle endişelendirir (Kolektif, 2022; Merton, 2023). Ulus devletlerin kurulmasından sonra çocuk hakkında son sözü devletin mi yoksa ebeveynin mi söyleyeceği konusunda artan gerilim, lgbt aktivizmi bağlamında tekrar gündeme gelir (Akbaş & Topçuoğlu, 2009, ss. 98-100; Bumin, 1983, ss. 6, 66; Duby & Aries, 2007; Mendel, 1977, s. 156). Almanya'da LGBT aktivizmi eğitim sistemine çoğulculuk ilkesi ve cinsel eğitim dersleri üzerinden dahil olur. Eğitim ilkelerine uyum ve cinsel eğitim derslerine katılım zorunlu olup ailelerin bu duruma müdahale ya da itiraz etme hakları yoktur. Bu sebeple de LGBT aktivizminin yaygın eğitimde hangi materyaller, yöntemler ve içerikler üzerinden temsil edildiğinin tespit edilmesi, bu aktivizme karşı olan ebeveynler ve çocukları, onların hakları ve savunulmaları açısından önem arz eder. Bu amaçla Almanya'dan, eğitim işlerinde ortak kurumlara sahip olan Berlin ve Brandenburg eyaletleri seçilmiştir. Berlin, ülkenin başkenti ve en kalabalık şehri; ayrıca dünyanın en kozmopolit şehirlerinden biri olması hasebiyle; Almanya ise LGBT aktivizmine karşı dünya ortalamasına yakın bir tutum benimsemesi bakımından önemlidir (IPSOS, 2021, 2023). Berlin-Brandenburg Okul ve Medya Enstitüsü (LISUM) tarafından yönetilen kurumsal internet sitesinde (bildungsserver.de), cinsel eğitim derslerinde kullanılmak üzere önerilen materyaller içerik analiziyle incelenecek; LGBT temasının hangi bağlamlarda ve ne sıklıkla işlendiği tespit edilecek; bu veriler çocuk düşmanlığı bağlamında değerlendirilecek ve lgbt aktivizminin işgalci, ajite edici, yanıltıcı ve dayatmacı kimliği sorgulanacaktır. Araştırmanın ön sonuçlarına göre; cinsel eğitim konusunda tavsiye edilen yedi ana başlıktan üçü; yirmi beş alt başlıktan yedisi doğrudan ya da dolaylı olarak LGBT temasıyla ilgilidir. Materyaller broşür, öğretmen kitabı, yardımcı ders kitabı, film, belgesel, okuma-hikâye kitapları, web siteleri, blog yazıları olmak üzere muhtelifdir. Başlıklar esas alındığında LGBT temasının, cinsel eğitim ders materyallerinin %38'inde doğrudan ya da dolaylı olarak temsil edildiği görülür.

II. Oturum: Çocuk, Mekan ve Kimlik

Modern Toplumsal Yapının Oluşumunda Çocuk Cinselliğinin İnşası ve Çözülüşü: Modernite ve Postmodernite Ekseninde Karşılaştırmalı Bir Analiz

Fatma Betül Hoşcan, Uludağ Üniversitesi Doktora Öğrencisi

Çocuk ve cinsellik; sırtı birbirine dönük, uzak iki kelime gibi görünebilir. Birbirleri ile karşılaşmaları olası olmayan, sanki çocuğun çocuk oluşunu bozan, yüzü soğuk bir tamlama gibi görünse de bu çalışma için önemi, hem modern toplumsal yapının oluşumundaki inşa sürecini hem de yaşadığımız postmodern zamanlarda çözülen doğasını görmek, çocuğun cinselliğini anlamak, karşılaştırmak ve analiz edebilmektir. Modernite, kendi pedagojik söylemiyle, yeni bir çocukluk imgesi sunmuştur. Ulus devletin yeni insan tipini oluşturmak isteyen modernite çocuğun kendi doğasını yapılandırmak için bir takım otoriter kurumları kullanır. Toplumun tüm alt veya öteki gruplarını (akıl hastası, katil, cinsel sapkın, çocuk, yaşlı...) kurumlara “kapatmak” yoluyla iktidarın genişlemesi arzulanmaktadır. Tam da bu noktada çocuğun kendi cinselliğinin her an bozulma ve çığırdan çıkmaya müsait olarak görülen doğası adeta bir hastalık ve günah sadedinde değerlendirilerek, onları bu “tehlikeye” karşı koruma sorumluluğu ebeveyne ve öğretmene düşmüştür. Yani modern toplumsal yapıyı şekillendirecek iki mühim kurum; aile ve okul, çocuğun bu problemlili cinselliğini yeni toplumsal yapıya uygun hale getirme görevini üstlenmiştir.

Çocuğun cinselliğini sürekli gözetim altında tutup, onun mahremiyetine “tuvaletleri teneffüs alanının ortasına koyacak” kadar vakıf olma tutkusunu sahip modern iktidar, cinselliğin işlevini “denetleme” mantığı ile üretiyordu. Bugün ise, cinsellik yine bir işleve sahip ancak toplumun bir arada tutulması için bağ kurucu bir işlevde değil ve fakat bireyi alabildiğine atomize eden, kişisel tercihlerin ve deneyimlerin alanına iten bir işleve sahiptir. Zamanında ailenin bütünlüğünün güçlü bir aracı olan cinsellik bugün ebeveyn çocuk arasındaki ilişkinin gevşemesine hizmet ediyor görünmektedir. Çocuğun tehlikeli görülen cinselliği bugün ebeveynin tehlikeli cinsel arzularına dönüşmektedir. Kısacası önceden cinsel bir özne olarak görülen çocuk, günümüzde cinsel arzu nesnesi haline gelmiştir. Çalışma, çocuğun cinselliğinin modern toplumsal yapıdan, postmodern topluma doğru geçirdiği dönüşümü görmek ve çocuk cinselliği ile ilgili var olan sorunlu alanları tespit etmek açısından önemli görünmektedir.